

СТАНОВИЩЕ

на проф. дсн Снежана Борисова Попова, СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по журналистика и масова комуникация, професионално направление

3.5 Обществени комуникации и информационни науки

за дисертацията на Бистра Петрова Величкова на тема „Факт и фикция в мемоарния разказ след 1990 г.“ за придобиване на ОНС „доктор“ в

професионално направление 3.5 Обществени комуникации

и информационни науки

Дисертационният труд на Бистра Величкова попада сред текстовете, отразяващи повишеното изследователско внимание към осмислянето на социалната промяна след граничната 1989 година. Отличаващата характеристика в случая е прицелването в мемоарния разказ, който не е ставал централен обект на изучаване по подобен начин – като място на пресичане на фактологично и фикционно. Така замислено, изследването търси характеристики на разказаните спомени, като същевременно ги разполага сред други текстови форми, интерпретиращи времето след 1990 г. Актуалността на труда личи отчетливо по две линии: важноста на спомените за конструирането на памет, предавана към следващи поколения, от една страна, и за разбирането и обясняването на настоящето, от друга. Напредването на обществото ни във времето, останало неопределено и неопределимо чрез назоваването „преход“, все повече разхлабва рамката и увеличава изследователското задължение към изучаването на паметта във всички нейни форми, сред които мемоарният разказ претендира за собствено място.

Като научен ръководител на докторантката се чувствам свързана с общия облик на труда и неговата структура, която приемам за подходяща. На 244 страници, организирани в увод, три глави и заключение, Бистра Величкова развива виждането, че мемоарите, претендиращи за документалност, както и романите, представящи реални събития посредством въображение, обрисуват периода след 1990 удивително сходно чрез преживяването му в травматични събития и

недобротворни развръзки. И двата типа разказ черпят правдоподобността си от съответствия с всекидневното говорене и с медийните разкази, които са включени в дисертацията като фон на основното дирене и контекст на възприятието. Сред продуктивните изследователски решения е работното обособяване на един по-широк смисъл на мемоарния разказ, който включва и чужди спомени, без да става дума за очевидно и лично участие. В труда обединяващият ключ в изучаването на собствено мемоари и други текстове, боравещи със спомени, са конкретните форми на преплитане на факти и фикция, където се състоят както сходствата, така и особеностите на разказите.

Струва ми се важно да отбележа, че работата предполага обхващането на обширен и сложен изследователски терен. Изясняването на понятия (факт, фикция, биография, автобиография, мемоари) и излагането на теоретични постановки (за инстанция на медийния разказ, за архетип и пр.) е наложително, доколкото кръстосващите се научни материи непрекъснато изискват разграничения. Приведени са изобилно определения от речници, но се работи също така с водещи автори в съответното поле и тук е подходящо място да отбележа, че докторантката познава добре основната литература по разработваната тема. Авторите, които тя ползва и цитира, са много, но ще спомена тук онези от тях, повлияли, струва ми се, най-силно и решително разгръщането на докторантската теза: от българските Дарин Тенев, Александър Кьосев, Лиляна Деянова; от чуждестранните – Волфганг Изер, Морис Халбвакс, Ян Асман.

Бистра Величкова прилага вече въведените теоретични положения в анализа на различни разказни форми. Във втората глава емпиричен материал става медийна продукция от три типа: политизирана журналистика на „Демокрация“ и „Дума“ от началото на изучавания период; биографични вестникарски разкази за „герои“, а всъщност престъпни босове от времето на прехода; телевизионни интерпретации, взети чрез персонажи от най-гледаните български сериали във времето след 1990. Авторката на дисертацията изявява похватите за негативното

квалифициране на „преходното“ време, които обвързват споменатите медийни продукции.

Третата глава отправя в центъра на изследователското търсене – мемоарният разказ във формите му на мемоарна книга и документална фикция (роман, разказ). Авторката на дисертацията работи с обзора на българските книги по системата COBISS, предлага макар и скромна типология на тези книги и изработва комплекс от критерии за подбор на конкретния материал за анализ. Именно в тази глава най-отчетливо работят и използваните в дисертацията изследователски методи – наративен анализ и сравнителен анализ: наративният поставя изучените творби в една и съща оптика, изявяваща форми на преплитане на факти и фикция; сравнителният разполага творбите една спрямо друга в посоките мемоари-мемоари, мемоари-романи, романи-романи. Доколкото изучените текстове се вземат за мемоари или романи чрез тяхната самоопределителна формула, анализът изявява и представи на изучените автори за самия жанр/разказ.

Бистра Величкова установява, обособява и назовава ред форми на сплитане на факти и фикция, характеризиращи мемоарите, от една страна, и романите, от друга. Фикционализациите при мемоарите са свързани основно с проектирането и многообразното изтъкване на личността на автора в текста; художествената книга фикционализира най-вече с начините, чрез които се въвеждат реални събития от действителността в измислената история. При представянето на личните авторски стилове докторантката очертава влиянията на биографичния опит и професионалните рутини на разказвача.

Бистра Величкова формулира четири приноса, представляващи сериозни основания за присъждане на ОНС „доктор“. Наред с избора на мемоарния разказ като място на пресичане на фактуално и фикционно във времето след 1990, трудът е приносен най-вече с приложения подход на двойно съпоставяне – проектирането на „собствено мемоарите“ върху фона на всекидневното медийно разказване, от една страна, и художествената проза, от друга. Приносни са и заключенията на

дисертацията, на които си позволявам да придам хоризонт, формулирайки със собствени думи така: границите между фактуално и фиктивно в разказите за дадено време са толкова по-размити, колкото по-мощна и споделена е общата представа за това време – все едно дали става дума за негово отрицание или пък за възхвалата му; липсата на спор по публичната квалификация на даден времеви период изличава разлики както между групи хора, така и между жанрове и разказвачи.

Позволявам си на финала на това становище да изтъкна присъствието на докторантката в работата на катедра „Радио и телевизия“ през изминалите три години – участието ѝ с доклади в годишните научни конференции, а така също и в научни проекти на катедрени екипи. Бистра Величкова се утвърди като мотивиран млад изследовател. Активността ѝ личи и от списъка на публикациите, направени в рамките на докторантурата – наред с трите научни статии в катедреното списание „Медиалог“, в които са обнародвани основни резултати от дисертационното изследване, докторантката има статия в списание „Филологически форум“ на Факултета по славянски филологии на Софийския университет, доклад на международен семинар в Токийския университет, Япония, доклад на 19-ата национална конференция на студенти и докторанти в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Съображенията, изложени по-горе, ми дават основание да преценя рецензирания труд като завършено научно изследване със съответни приноси и да дам своята положителна оценка за присъждането на ОНС „доктор“ на Бистра Петрова Величкова в професионалното направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки.

8 март 2019